

Шемякіна

Наталія Володимирівна,

доцент кафедри ділової
української та іноземних мов
навчально-наукового
інституту права та
психології Національної
академії внутрішніх справ,
кандидат філологічних наук,
доцент

РОЛЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ВІДКРИТІЙ ОСВІТІ

Розвиток відкритої освіти в Україні зумовлює необхідність забезпечення здобувачів вищої освіти навичками міжкультурної комунікації, які надавали б їм змогу комфортно почуватись й ефективно взаємодіяти у іншомовному середовищі. Відкрита освіта безпосередньо пов'язана із міжнародним досвідом, оскільки, по перше, інтернет-комунікація розширює можливості міжкультурної взаємодії для здобувачів вищої освіти, по друге, інтернаціоналізація вищої освіти сприяє впровадженню відкритих цифрових практик.

Міжнародна наукова діяльність, обміни в рамках програм академічної мобільності, участь у наукових проектах, стажування за кордоном - неминуче призводить до необхідності ефективного спілкування з представниками інших культур. Для успішної комунікації з представниками іншомовних країн необхідно не лише володіти іноземною мовою на високому рівні, але й приймати свого співрозмовника як носія чужої культури, який має свій духовний світ та своє світосприйняття. Іноді, володіючи однією мовою, представники різних культур не можуть правильно зрозуміти один одного, і причина полягає саме в культурних відмінностях [1, с.145].

Термін «міжкультурна комунікативна компетентність», який вперше було використано у колективній праці Ради Європи: «Розвиток і оцінка компетентності в міжкультурному спілкуванні», є спробою надати нову орієнтацію викладанню іноземних мов, зокрема його цивілізаційному аспекту [2, с.307]. Поява цього дидактичного словосполучення є частиною контексту, що спонукає нас переглянути поняття «міжкультурність», по-перше, тому що ми живемо в мультикультурних суспільствах, по-друге, тому, що глобалізаційні події можуть пролити нове світло на певні міжкультурні відносини в світі [3].

Міжкультурний підхід у європейському контексті змушує по-іншому думати про проблему Іншого: «Йдеться вже не про те, щоб визнати його іншим, гідним поваги, і збагатитися без прихованих мотивів на його відмінностях, а про те, щоб поглибити (вже очевидні) аналогії з ним шляхом усвідомлення. З метою зміцнення почуття приналежності до однієї спільноти, не роблячи її інструментом для виключення всіх тих, хто законно не ідентифікує себе з нашою культурою, і не відчужуючи наше місцеве коріння»[4, с. 144].

У міжкультурній комунікації прийнято виділяти три основні види комунікації – вербальну, невербальну та паравербальну. Міжкультурна комунікація, як відомо, передбачає знання і здатність застосовування на практиці соціокультурного комунікативного коду, тобто насамперед мову, норми і правила поведінки, психології та менталітету, характерні для даного етносу у певний проміжок часу. Вважається, що вищим рівнем компетентності у сфері міжкультурної комунікації є здатність вільно переходити у відповідний комунікативний режим (перемикання режиму). За відсутності такої компетентності (або знаючи лише мову) представники різних етносів, спілкуючись з носіями іншої культури, найчастіше оцінюють їх на основі власних національних норм, що ускладнює комунікацію між представниками різних культурних сфер.

Міжкультурна комунікативна компетентність визначається як сукупність когнітивних, афективних та поведінкових навичок, що призводять до ефективного спілкування та поведінки в міжкультурних контекстах.

Визначено вісім ключових навичок, які визначають сформовану міжкультурну компетентність, які є важливими для ефективної міжкультурної комунікації. 1. Розуміння культури інших; 2. Розуміння власної культури; 3. Емпатія; 4. Толерантність до неоднозначності; 5. Когнітивна гнучкість; 6. Можливість не оцінювати поведінку іншого заздалегідь; 7. Навички вирішення проблем; 8. Навички побудови стосунків.

У різних культурах поняття норми може відрізнятися (усмішка, перебивання мовця (доповідача), кодекс поведінки студентів (вставання, коли входить викладач, вітаючи його), питання під час заняття, подарунки іноземним гостям при першому контакті тощо. Більшість моделей поведінки пов'язані із рідною культурою і застосовуються несвідомо, автоматично. Поведінка носіїв інших культур може сприйматися так само автоматично, без врахування культурних відмінностей. Міжкультурні відмінності між різними національностями створюють багато простору для професійної взаємодії, але інтерпретація багатьох культурних аспектів залежить від ясності та незалежності. Адже, головною умовою успішності міжкультурної комунікації є взаєморозуміння, повага та толерантність до культури носіїв іншої культури, їх ідеалів та цінностей.

Слід зазначити, що на формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності у закладах вищої освіти різнобічно впливають цільовий, когнітивний, мотиваційний, діяльнісний, емоційно-ціннісний аспекти, які

доцільно враховувати викладачам та авторам підручників в умовах компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов.

Впровадження відкритих освітніх ресурсів в систему вищої освіти України сприяє інтернаціоналізації наукових досліджень. Натомість, роз'єднаність та бар'єри для інновацій підсилюють одне одного у протилежному напрямку. Таким чином, навички міжкультурної комунікації є ключовими як для подальшого розвитку відкритої освіти в нашій країні.

Список використаних джерел:

1. Шемякіна Н. В. Міжкультурна комунікативна компетентність як умова та перспектива успішної міжнародної співпраці. *Міждисциплінарні підходи та педагогічна майстерність у підготовці здобувачів вищої освіти та підвищенні кваліфікації персоналу*: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 28 берез. 2025 р.) / голов. ред. В. О. Аніщенко ; Пенітенціарна академія України. Чернігів : ПАУ, 2025. С.145-147.

2. Шемякіна Н. В. Роль міжкультурної комунікативної компетенції у навчанні іноземних мов. *The 18th International scientific and practical conference "Theoretical and applied aspects of the development of science"* (May 09 – 12, 2023) Bilbao, Spain. International Science Group. 2023. 517 p. С.307-309. URL: <https://isg-konf.com/theoretical-and-applied-aspects-of-the-development-of-science/>

3. Blanchet, Philippe & Coste, Daniel (dir.) *Regards critiques sur la notion d'«interculturalité»*, Paris: L'Harmattan. 2010, 196 p.

4. Galisson, Robert «Problématique de l'éducation et de la communication interculturelles en milieu scolaire européen», *Etudes de linguistique appliquée. Revue de didactologie des langues-cultures*, 1997, vol. 106, 4/6, p. 141-160.